

Ammattiliitto Pron kirjallinen asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle

Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt 29.4.2026 Ammattiliitto Prolta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2027–2030.

Ammattiliitto Pro on valtion pääsopijajärjestö, ja keskitymme lausunnossamme erityisesti selonteon vaikutuksiin valtionhallinnon viranomaisiin, viranomaisten toimintaedellytyksiin ja henkilöstöön. Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiasta.

Valtionhallintoon on kohdistettu tällä hallituskaudella mittavat toimintamenosäästöt, jotka nousevat kehysriihen säästöpäätösten jälkeen jo noin 700 miljoonaan euroon. Leikkauksia on toteutettu vaihteittain koko hallituskauden ajan, mikä on merkittävästi vaikeuttanut ministeriöiden ja virastojen pitkäjänteistä toimintaa, toimintojen kehittämistä ja kestävää henkilöstöjohtamista. Jatkuva epävarmuus ja toistuvat sopeutustoimet kuormittavat organisaatioita ja heikentävät viranomaisten mahdollisuuksia huolehtia lakisääteisistä tehtävistä. Tällä kaikella on vaikutusta henkilöstön hyvinvointiin, jaksamiseen sekä valtion työnantajakuvaan.

Valtionhallinnon tuottavuuden tavoittelu on kääntynyt henkilöstön vähentämiseen

Valtionhallinnon leikkausten yhteydessä on korostettu tuottavuuden parantamista, mutta käytännössä aidosti tuottavuutta lisääviä toimia on ollut vaikea etsiä säästöjen tiukan aikataulun vuoksi. Merkittäviä tuottavuus- ja säästötoimia on jo toteutettu valtionhallinnossa. Toimitilojen, matkustamisen ja tukipalvelujen vähentäminen ovat olleet toimia, joilla valtionhallinnon kustannusrakennetta on jo kevennetty.

Yli puolet valtion henkilöstöstä työskentelee sisäministeriön, puolustusministeriön ja oikeusministeriön hallinnonaloilla, joihin säästöpainetta ei merkittävästi kohdistu. Vastaavasti tuottavuustoimet ja säästöt kohdentuvat erityisesti muille hallinnonaloille, joilla liikkumavara on jo valmiiksi rajallinen ja säästöjen toteuttaminen on käytännössä erittäin haastavaa.

Ammattiliitto Pro korostaa, että valtionhallinnon rakenteellinen kehittäminen olisi potentiaalinen väylä säästöjen hakemiseen. Esimerkiksi virastaselvitysryhmä on valmistellut rakenteellisia kehittämisehdotuksia, joiden säästöpotentiaaliksi on arvioitu noin 80–100 miljoonaa euroa. Rakenteellinen kehittäminen vaatii kuitenkin aikaa ja huolellista valmistelutyötä, ja haasteeksi muodostuu jälleen tiukka aikataulupaine säästöjen hakemiseen. Pro korostaa myös, ettei ole realistista hakea tuottavuushyötyjä esimerkiksi digitalisaatiosta ja tekoälyn hyödyntämisestä ilman riittäviä panostuksia.

Nopealla aikataululla toteutettavat säästöt ovat jo johtaneet ja tulevat johtamaan väistämättä henkilöstövähennyksiin ja irtisanomisiin, mikä heikentää viranomaisten kykyä hoitaa niille lailla säädettyjä tehtäviä.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan toimintamenosäästöt v. 2027–2030 sekä toimintamenojen määrärahat (taulukko s. 29–30) sisältää erikseen budjetoidut henkilöstömenot. Eriksään budjetoituihin henkilöstömenoihin sisältyy valtion muutosturvamenot. Ammattiliitto Pro pitää erityisen huolestuttavana, ettei valtionhallinnon muutosturvaan ole varattu lainkaan määrärahoja, vaan rahoitusta on selonteossa jopa vähennetty vuositason kaksinkertaisesti. Virastojen toimintamäärärahoissa ei ole budjetoitu erikseen muutosturvaan. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa virastojen irtisanomistilanteissa irtisanottavien määrä kasvaa ja henkilöstön tukeminen jää riittämättömäksi juuri silloin, kun tarve on suurin.

Valtionhallinnossa eläköityminen on jo nyt vauhdikasta ja jatkuu voimakkaana tulevina vuosina. Eläköitymisen arvioidaan olevan keskimäärin noin 2,5 prosenttia vuositasolla, eli valtionhallinnosta tulee eläköitymään noin 7800 virkamiestä JTS-kaudella 2027-2030. Pro painottaa valtion työnantajavastuuta, ja korostaa, että henkilöstön vähentämistä irtisanomisin on vältettävä viimeiseen saakka, ja eläköityminen ja muu poistuma on hyödynnettävä täysimääräisesti. Irtisanomisiin perustuva sopeuttaminen heikentää valtion houkuttelevuutta työnantajana sekä vaarantaa kokemuksen ja osaamisen säilymisen. Tässä tilanteessa valtion tulisi työnantajana kantaa erityistä vastuuta henkilöstöpolitiikastaan ja työnantajamielikuvastaan.

Leikkaaminen vaikuttaa väistämättä palveluiden laatuun ja heikentää luottamusta viranomaisiin

Ammattiliitto Pro korostaa, että laajat ja jatkuvat toimintamenoleikkaukset heikentävät viranomaisten toimintakykyä, palvelujen laatua ja viime kädessä koko yhteiskunnan toimivuutta. Valtionhallinto vastaa yhteiskunnan ydintoiminnoista, kuten luvituksesta, valvonnasta, turvallisuudesta ja oikeusturvan toteutumisesta. Toimintamenojen leikkauksilla on väistämättä kielteisiä vaikutuksia valtion palveluihin sekä henkilöasiakkaille että yrityksille. Käsittelyajat pitenevät, ratkaisujen laatu heikkenee eikä valvontaa pystytä riittävässä laajuudessa tekemään.

Valtion virastojen toimintameno- ja säästöjen kokonaisvaikutuksista yhteiskunnalle tulisi tehdä vaikutusarviointia. Palveluista tinkiminen voi johtaa jopa taloudellisiin menetyksiin valtiolle, kun laadun heikentyessä kantelujen ja valitusten määrä kasvaa. Valtionhallinnon asiakkaille on lisäksi viestittävä leikkausten aiheuttamasta palvelutason laskusta, joka näkyy mm. lupien ja päätösten käsittelyaikaisten pitenevien ja valvonnan laajuuden heikkenemisenä.

Lisää tehtäviä, vähemmän resursseja

Virastoille ja laitoksille on viime vuosina osoitettu uusia lakisääteisiä tehtäviä ilman vastaavaa resurssien lisäämistä. Tehtävien määrää ei ole samanaikaisesti vähennetty, mikä on johtanut pysyvään epäsuhtaan velvoitteiden ja käytettävissä olevien resurssien välillä.

Valtionhallinnolle väistämättäkin kohdistuvat uudet tehtävät edellyttävät uutta osaamista, eikä rekrytointia voida kokonaan välttää. Kun eduskunta osoittaa valtionhallinnolle lainsäädännöllä uusia tehtäviä, on samalla huolehdittava siitä, että tehtävien hoitamiseen osoitetaan riittävät resurssit. Uusien tehtävien osalta nykyisen henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja uudet rekrytoinnit on resursoitava kussakin tilanteessa täysimääräisesti.

Lisätietoja antaa:

Minea Pyykönen

Johtaja
+358 400 823 008
minea.pyykonen@proliitto.fi

Emilia Kautto

Yhteiskuntasuhteiden asiantuntija
+358 50 413 1511
emilia.kautto@proliitto.fi